

OPMERKELIJKE AANTALLEN VELDUILEN IN FRYSLÂN IN DE WINTER VAN 2004/2005

Sjoerd Bakker

In de afgelopen winter werden op veel plekken in Fryslân concentraties van Velduilen ontdekt. De winteraantallen lagen veel hoger dan in de afgelopen jaren. Dit viel samen met een piek in het aantal Veldmuizen in grote delen van de provincie. Via Internet, nieuwsbrieven van SOVON en in de media genoten de Friese Velduilen de nodige aandacht. De auteur verzamelde de vele waarnemingen en beschrijft aan de hand daarvan het voorkomen van de soort in Fryslân in de winter van 2004/2005.

Inleiding

De Velduil is een vogelsoort die velen tot de verbeelding spreekt. Wie geniet er niet van een waarneming van deze prachtige vogel? Hetzij zittend op een paaltje in de broedbiotoop, hetzij opvliegend uit de vegetatie. De Velduil is de enige uilensoort die ook regelmatig overdag jagend kan worden waargenomen, vooral in de broedtijd.

Al lange tijd vormen de Waddeneilanden het bolwerk van het broedbestand in ons land en met een beetje geluk en ervaring met de biotoopkeuze kan de soort daar worden aangetroffen. Maar ook hier is de stand sterk achteruitgegaan. De Veldmuis is een favoriete prooi en ook het voorkomen buiten de broedtijd is hier sterk van afhankelijk.

Tijdens werkzaamheden in de natuurgebieden van Staatsbosbeheer rond het Sneekermeer in de afgelopen herfst werden relatief veel Velduilen gezien. Dat vormde voor mij de aanleiding om er iets over te gaan schrijven. Uiteindelijk heb ik besloten om het wat breder aan te pakken en het voorkomen van de Velduil in de hele provincie vanaf september vorig jaar te belichten.

Concentraties Velduilen

Tijdens de jaarlijkse greppelwerkzaamheden in de graslandgebieden van Staatsbosbeheer nabij het Sneekermeer en de wijde omgeving daarvan trof collega Wytse van der Leij in oktober en november op veel plaatsen Velduilen aan. De uilen, die vooral roesten in de vochtige en vaak wat ruigere graslanden, worden jaarlijks bij dit werk van dichtbij opgejaagd. De aantallen waargenomen Velduilen waren nu echter veel hoger dan in

Velduil

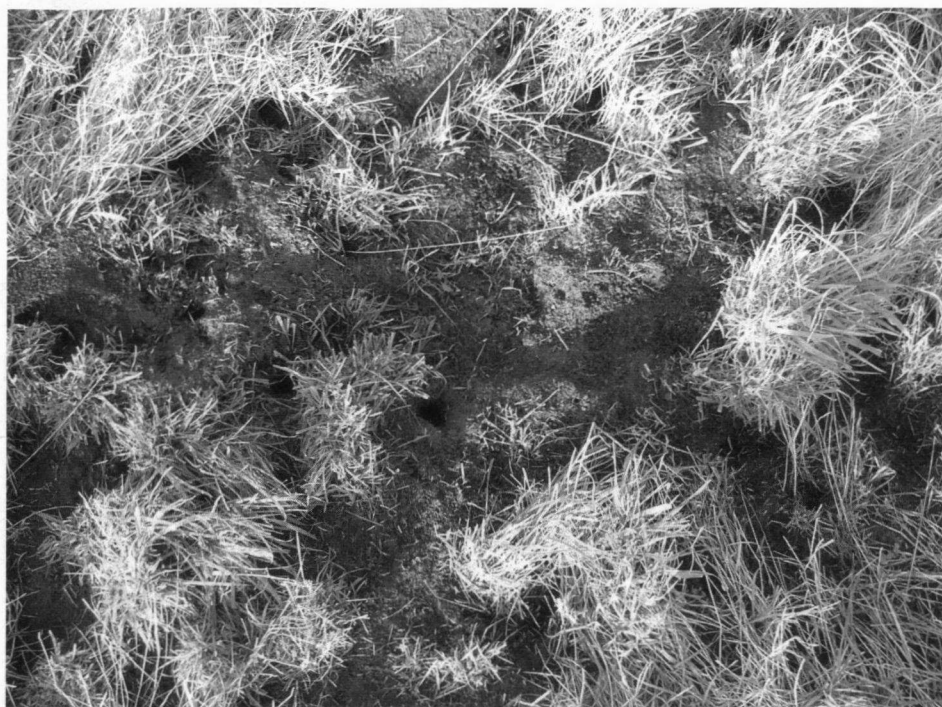
illustratie: Martin Brandsma (www.martinbrandsma.nl)

andere jaren. Doorgaans gaat het om enkele exemplaren, maar nu betrof het alleen al in het Centrale-merengebied al gauw meer dan 38 vogels. Zo telden de eilanden in en langs het Sneekermeer 13 vogels, de eilanden in de Witte en Zwarte Brekken 17 en de 'Blauggerzen' bij Akmarijp 8.

Op 3 november telde Van der Leij 9 Velduilen op de Lange Warren, een eiland in de Witte en Zwarte Brekken. Toen ik daar een dag later ging kijken vlogen in het bewuste perceel, van een kleine oppervlakte met wat kort Rietgras, 16 Velduilen op. Ze vlogen wat rond en de meeste uilen vielen snel weer in; enkele vogels bleven wat langer om me heen vliegen. Twee uilen begonnen te roepen ('keffen'), één uil sloeg de vleu-

gels snel op en neer - beide vormen van baltsgedrag. Waarschijnlijk vinden deze gedragingen plaats door de grote aantallen in elkaars nabijheid. Overigens kwamen in de graslanden van de Lange Warren geen of nauwelijks Veldmuizen voor. Het eiland is een zomerpolder en staat vanaf november tot in maart onder water.

In de buurt op de 'vaste wal' zag ik diezelfde dag uit een perceel Rietgras van Staatsbosbeheer 7 Roerdompen opvliegen; kennelijk foerageerden die daar vanwege de vele Veldmuizen. Plaatselijk waren per vierkante meter soms meer dan 30 veldmuisgaten aanwezig (zie foto). Op 9 november nam ik op de Lange Warren nog 6 vogels waar. Het eiland stond toen al voor 70% onder water.

Gaten en paden van Veldmuizen in een grasland

foto: Sjoerd Bakker

Het totale aantal Velduilen in de natuurgebieden van Staatsbosbeheer in Zuidwest-Fryslân kwam daarmee op 52 exemplaren (periode half oktober tot eind november).

Andere soorten vogels die ook rijkelijk in de regio vertegenwoordigd waren en kennelijk eveneens profiteerden van het goede muizenaanbod waren Torenvalk, Blauwe kiekendief, Buizerd, Blauwe reiger, Grote zilverreiger en andere uilensoorten als de Kerk- en de Ransuil. Zo werden op slaappleatsen van de Blauwe kiekendief ook flinke aantallen geteld. Romke Kleefstra telde gedurende de winter op een slaappleat aan het Sneekermeer een maximum van 18 Blauwe kiekendieven, terwijl ikzelf bij de Witte en Zwarte Brekken begin november 6 exemplaren telde.

Explosie van Veldmuizen

Vorige zomer was er plaatselijk in de provincie al een hoge veldmuizenstand. Een belangrijke aanwijzing hiervoor waren de grote legfels van muizenetende soorten als Buizerd, Torenvalk en Kerkuil en het hoger dan gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per nest (Bijlsma 2005). De winter van 2003/2004 gaf daarvan al een vooraankondiging, toen vooral de hogere presentie van Blauwe kiekendieven in Midden- en Zuid-

west-Fryslân werd opgemerkt en de Veldmuis veruit de belangrijkste prooi-soort bleek te zijn (Kleefstra & Veenstra 2004).

In loop van de herfst namen de aantallen Veldmuizen sterk toe. Veel Kerkuilen broedden voor de tweede of zelfs derde maal, tot in november. In januari werden van twee paar nog vliegvlugge jongen geringd (*pers.med.* Willem Louwsma). Dat de veldmuizenpopulatie bijzondere proporties aannam bleek in november duidelijk in de weilanden van boeren in Koufurderrige (tussen Hommerts en Woudsend). Bij de maatschap Brouwer en Osinga was bijna al het grasland zwart als gevolg van de zeer grote aantallen Veldmuizen. Bij deze maatschap moest daardoor 50 ha opnieuw ingezaaid worden; slechts op 1 ha was dit niet nodig. Ook bij hun burens ging het om vele tientallen opnieuw ingezaaide hectares per bedrijf. Het hele veenweidegebied tussen Sneek en Lemmer was toen vergeven van de muizen. Omrop Fryslân zond hiervan beelden uit op tv.

Na de sneeuw in maart waren er eerst nog wel muizen maar kort daarna helemaal niet meer (*pers.med.* Brouwer & Osinga). Bij de Veldmuis is er elke drie jaar een daljaar, daarna een jaar met toename en dan een topjaar. In het najaar is de stand meestal het hoogst en aan het eind van de winter het laagst. Na 1950

hebben er zich in ons land eigenlijk geen plagen meer voorgedaan. Hoofdoorzaken hiervoor zijn de intensivering van de landbouw en de wijzigingen in de inrichting van het landschap (Lange *et al.* 1994).

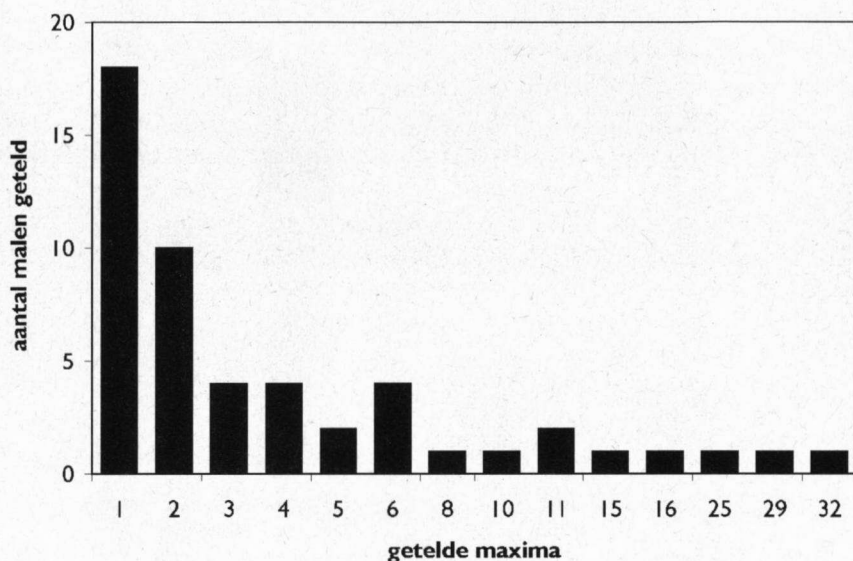
Rob Bijlsma (2005) schrijft in zijn roofvogeloverzicht dat de stand van de Veldmuis op de zandgronden in Noord-Nederland vrij laag was, maar wel aantrok in de loop van de zomer en dat de stand gemiddeld in het land veel beter was in de klei- en veengebieden. De verspreiding van de Velduilen over Fryslân sluit hier goed bij aan. Maurice La Haye van Alterra deelde mee dat er ook landelijk vrijwel zeker sprake moet zijn geweest van een uitzonderlijk goed veldmuizenjaar, zoals in het Rivierengebied en in Zuid-Limburg. In Fryslân lijkt de stand in de klei- en veengebieden uitzonderlijk hoog te zijn geweest, op de zandgronden in veel mindere mate. Rond Bakkeveen en Wijnjewoude was de stand bijvoorbeeld vrij laag (*pers.med.* Christiaan de Vries).

Binnenland van Fryslân

Gewoonlijk worden Velduilen buiten de broedtijd vooral waargenomen in natuurgebieden en op ruderaal terreinen. Ook op enigszins ruige dijkhellingen langs de kust en het IJsselmeer mogen de vogels graag pleisteren. De meeste kans op Velduilen bestaat op de buitendijkse kwelders langs de Waddenkust en op de Waddeneilanden. Veel gegevens heb ik verkregen van de Lauwersmeer-site van Rommert Cazemier. Van de Velduil is hier een lijst met waarnemingen vanaf 2000. Het aantal waarnemingen aan de vaste wal per winterhalfjaar van september tot april bedroeg in 2000/01: 4, 2001/02: 7, 2002/03: 12, 2003/04: 11 en 2004/05: 52. Afgezien van mogelijke schommelingen in waarnemingsintensiteit en variatie in de mate van het doorgeven van de waarnemingen geeft dit wel aan dat er sprake was van meer Velduilen de afgelopen winter. Waarnemingen van het Lauwersmeergebied en de Afsluitdijk zijn niet meegenomen. Uit het Lauwersmeergebied werd deze winter overigens slechts driemaal een exemplaar gemeld. De overige waarnemingen zijn verkregen van collega's en derden.

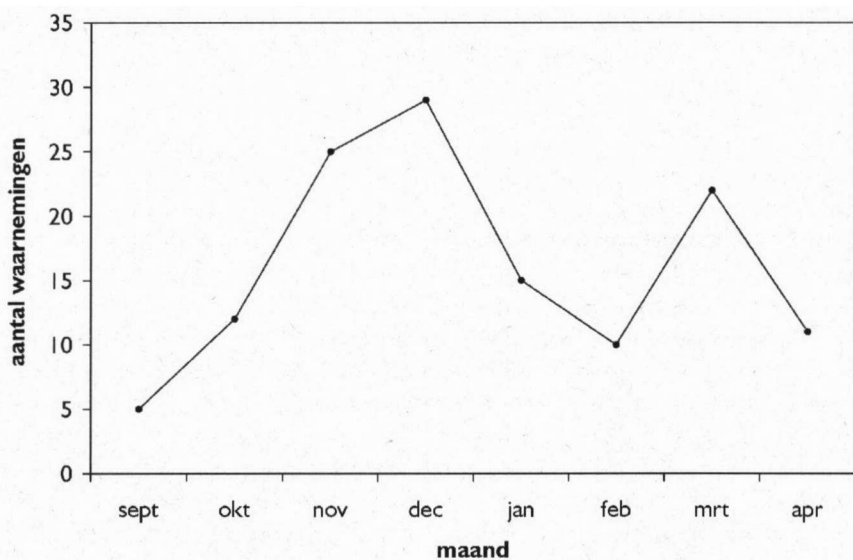
Het totale aantal verzamelde waarne-

mingen bedraagt 129 verdeeld over 51 verschillende locaties. Alle maximumaantallen van het hele seizoen per locatie bij elkaar opgeteld geven een totaal aantal van 259 waargenomen Velduilen. Ongewijfeld zullen hier enkele dubbeltellingen bij zitten, maar de ondertelling zal veel groter zijn omdat de maximumaantallen per locatie over het hele seizoen zijn gesommeerd. Voor een deel zullen er in de loop van het seizoen zeker 'nieuwe' uilen zijn gaan slapen op de diverse locaties. Verder zullen niet alle Velduilen in de provincie zijn gezien en zullen ook niet alle waargenomen vogels zijn doorgegeven. Het aantal van 259 Velduilen is daarom meer een indicatie; het werkelijke aantal zal nog hoger liggen. Het maximumaantal Velduilen dat per locatie werd gezien bedroeg op de 51 plaatsen: 18x1, 10x2, 4x3, 4x4, 2x5, 4x6, 1x8, 1x10, 2x11, 1x15, 1x16, 1x25, 1x29 en 1x32 exemplaren (figuur 1).

Figuur 1. De getelde maximumaantallen Velduilen per locatie in het binnenland van Fryslân.

In figuur 2 is het aantal waarnemingen per maand weergegeven, in totaal 129 stuks. Van september waren er slechts vijf meldingen. De meeste waarnemingen zijn gedaan in november, december en maart respectievelijk 25, 29 en 22 maal.

Figuur 2. Het aantal waarnemingen van Velduilen per maand in 2004/2005.

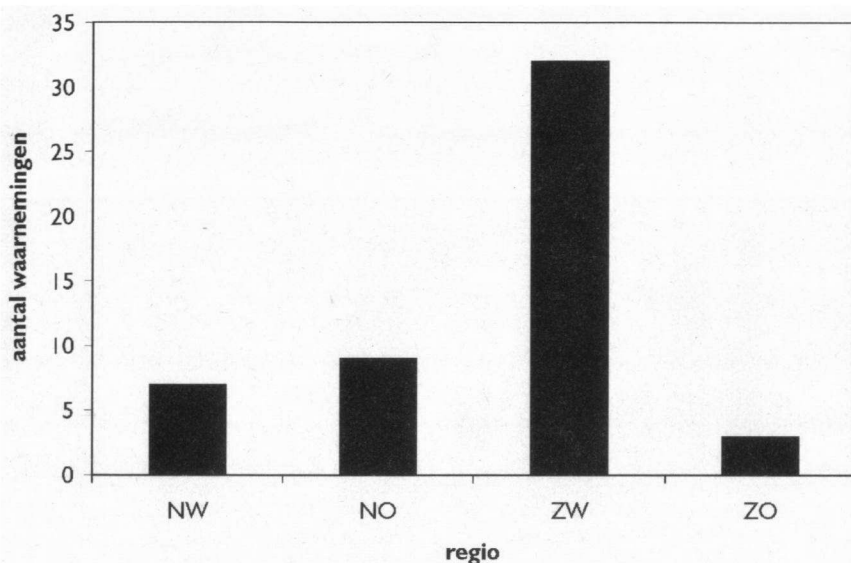
Verreweg de meeste van de 51 verschillende plaatsen in de provincie waar Velduilen zijn gezien bevonden zich in het zuidwesten van de provincie (32). In het noordwesten ging het om 7 stuks, in het noordoosten om 9 en in het zuidoostelijke deel van Fryslân waren er slechts 3 locaties bekend (figuur 3).

Een verdeling van de locaties over de grondsoorten geeft globaal het volgende beeld: 2 op de zandgronden, 16 op de klei en 33 op veen / klei op veen. Mogelijk is het aantal meldingen in het zuidwestelijke deel van de provincie (vooral veen / klei op veen) wat hoger vanwege mijn contacten met waarnemers in dit deel van Fryslân. Toch blijkt overduidelijk dat de meeste waarnemingen hier zijn verricht. Ook de helft van de 'top'-locaties (zie verderop) bevond zich in het zuidwestelijke deel. Concentraties van locaties van waargenomen Velduilen waren er op de buitendijkse terreinen in het noorden van Fryslân, tussen Sneek, Joure en Lemmer en ten (zuid-)oosten van Leeuwarden.

Velduilen op de Waddeneilanden

Het aantal waarnemingen op de Friese Waddeneilanden lag niet veel hoger dan andere jaren, uitgezonderd die van Schiermonnikoog. Gezien het vrij geringe voorkomen van Veldmuizen op de eilanden is dat niet verwonderlijk. Een 19-tal waarnemingen kon ik verzamelen, waarvan 1 op Vlieland, 5 op Terschelling, 3 op Ameland en 10 op Schiermonnikoog. Op Terschelling zijn op de Boschplaat en

op de Noordvaarder in de wintermaanden af en toe 3 à 4 exemplaren gezien. Op Ameland verbleven op het Groene Strand bij Ballum van december tot maart 6 Velduilen en een enkel exemplaar op de kwelders ten zuidwesten van Hollum. Op Ameland is de Veldmuis in de '80-er jaren verdrongen door de Aardmuis (*pers.med.* Johan Krol). Op Schiermonnikoog is de Veldmuis de laatste jaren juist sterk toegenomen en het afgelopen seizoen leek er sprake te zijn van een ware explosie. Hier werden de

Figuur 3. Locaties waar Velduilen zijn gezien binnen Fryslân.

Veldmuizen op de zeedijk zelfs bestreden met de inzet van jachthonden. Het aantal waargenomen Velduilen was maximaal 12 en deze werden van september tot in maart gemeld.

De toplocaties

Tot de toplocaties - 9 stuks in totaal - reken ik die plaatsen waar 10 of meer Velduilen zijn waargenomen, een arbitraire en vrij willekeurige grens. In het kort worden wat bijzonderheden besproken.

Groene Ster e.o., Leeuwarden: Hier werden Velduilen gezien van november tot begin januari, met als maximum zowel in november als in december 10 individuen (J. Zeiler). Oane Tol telde er naast 10 Velduilen ook maar liefst 30 Ransuilen. De vogels zaten meest in struiken (Moerascypressen).

Alde Feanen: In de Alde Feanen zijn in drie terreindelen Velduilen gesignaleerd. Net als in de terreinen van Staatsbosbeheer rond het Sneekermeer werden de uilen bij veldwerkzaamheden opgejaagd uit ruig grasland. In de zomerpolder de Wyldlannen betrof het op 17 november 11 vogels en op 15 maart 10 vogels. In zomerpolder Laban werden op 17 maart 4 Velduilen gezien en eind maart herbergde de Lytse Mar ook 4 exemplaren (pers.med. P. Tiekstra & A. Huitema).

Noard-Fryslân Bûtendyks: Hier werden van september tot maart op diverse plaatsen Velduilen gezien. Tussen Zwarte Haan en Peasens betrof het totaal 22 waarnemingen. Het hoogste aantal (11 stuks) werd op 2 december bij Marrum gezien door Martin Brandsma (pers.med. J. Feddema). Elders 'bûtendyks' nam T. v.d. Horn 6 vogels waar en in januari zag Rommert Cazemier 6 Velduilen bij Peasens.

Schiermonnikoog: In totaal betrof het hier een tiental waarnemingen van september tot maart, met als topper 12 Velduilen in januari. De uilen sliepen onder meer in de touwen langs de masten van boten in de jachthaven (pers.med. Otto Overdijk).

Brandemeer bij Oldelamer: Hier zijn driemaal Velduilen gezien. Uit een weiland van Staatsbosbeheer met veel Pitrus vlogen op 4 november 15 vogels op (pers.med. A. v.d. Wal); in maart zag hij hier nog 3 exemplaren.

Witte en Zwarte Brekken: Eind oktober en begin november zijn hier op de eilanden 7 waarnemingen gedaan. Het hoogste aantal (van 16 ex.) zag ik op 4 november op het eiland Lange Warren en verder op het eiland nam W. v.d. Leij op diezelfde dag nog 2 andere exemplaren waar (zie 'Concentraties van Velduilen').

St. Nicolaasga: Bij de plaatselijke golfbaan bij Legemar hebben van november tot maart uilen geslapen, minimaal 12 waarnemingen. De Velduilen zaten vaak in jonge dennen van circa 5 m, enkele meters onder de top. Sietse Bernardus telde er op 8 en 12 december, evenals op 16 januari 25 exemplaren. Regelmatig zaten er ook enkele Ransuilen tussen. Door een grote toeloop van geïnteresseerden is er verstoring opgetreden. Begin maart zaten er nog slechts 4 Velduilen.

Leeuwarden: Op een bouwterrein nabij de stad telde Dick Schut op 25 december 29 en op 3 januari 19 Velduilen. De eerste uilen (9 stuks) zag hij hier op 4 december. Het is goed mogelijk dat er uitwisseling was met de slaappleeds op de Groene Ster. In 2004 was er nog een succesvol broedgeval op een bouwterrein bij Leeuwarden (SOVON-Nieuwsbrief Fryslân, maart 2005).

Heeg: De grootste concentratie Velduilen in de provincie zat hier op en rond een jachthaven. Van november tot begin april zijn hier Velduilen gezien, berustend op meer dan tien waarnemingen. De top lag omstreeks begin maart, met als maximum zeker 32 exemplaren, waarschijnlijk zelfs een 40-tal (B. Zijlstra & B. Koks). Hemelsbreed is deze slaappleeds minder dan 4 km verwijderd van het gebied met de veldmuizenplaag bij Koufurderrige. Evenals op Schiermonnikoog

Velduilen in een mast van een zeiljacht in Heeg
foto: Ep van Hijum

Velduil roestend op roer van schip
in de jachthaven van Heeg

foto: Ep van Hijum (Witte en Zwarte Brekken)

Velduil roestend in zomerpolder Lange Warren

foto: Sjoerd Bakker

zaten de uilen in en bij de masten van boten en verder op meerpalen en in struiken. Bert Zijlstra nam hier ook het 'keffen' waar. Hier werden tevens Ransuilen gezien, zoals op 16 november toen in drie grote wilgen in het centrum van Heeg drie Velduilen en tien Ransuilen werden gezien.

In de jaren hiervoor, vanaf 2000, zijn er nauwelijks grote aantallen tegelijk waargenomen in de provincie. Slechts op enkele plekken zag men vijf of meer Velduilen: op 1 februari 2004 9 vogels op Noord-Fryslân Bûtendyks (*pers.med.* J. Feddema), in januari 2004 5 vogels bij Peasens en 7 vogels bij Holwerd evenals in januari 2002 en 5 vogels op Ameland in januari en februari 2001 (bron: www.lauwersmeer.com).

Verspreiding in de rest van het land

Van de Afsluitdijk zijn een vijftal waarnemingen gemeld. Bij Kornwerderzand zag Ben Koks in januari 12 Velduilen en bij Breezanddijk op 28 maart 4 exemplaren. In de Dollarkwelders zag A. Boven 25 Velduilen tijdens hoog water op 19 februari van dit jaar. Ook langs de Groninger Noordkust verbleven meerdere Velduilen (*pers.med.* R. Kleefstra).

Op Internet staan op 'www.waarneming.nl' circa 200 waarnemingen uit het hele land over de periode van september 2004 tot april 2005, waarvan enkele uit Fryslân en van de Waddeneilanden. Verreweg de meeste waarnemingen hadden

betrekking op 1 exemplaar, een klein deel op 2-3 exemplaren. Slechts een enkele keer werden 4 Velduilen gezien; op Wieringen werden op 16 februari 9 exemplaren geteld. Elders in het land was er slechts één locatie waar gedurende langere tijd waarnemingen zijn gedaan van de Velduil. Dit betrof het Bentwoud bij Zoetermeer waar maandenlang uilen zijn gesignaleerd. De hoogste aantallen zijn hier gezien op 10 december en 7 op 5 januari: 9 exemplaren.

Het ligt voor de hand dat bovenstaand beeld niet compleet is. Toch vormt het een belangrijke indicatie dat er, uitgezonderd de hier genoemde gebieden, buiten Fryslân (en de waddenkusten) waarschijnlijk nauwelijks sprake was van een 'invasie' van Velduilen.

Bijzonderheden

Hier volgen in het kort wat opvallende zaken over waargenomen gedrag en dergelijke van de Velduilen, die vrijwel allemaal betrekking hebben op het afgelopen winterhalfjaar.

De slaapplekken bevonden zich niet alleen op de grond, in ruige graslanden enz. Twee van de grote slaapplekken (Groene-Stergebied Leeuwarden en de golfbaan van St. Nicolaasga) bevonden zich in (kleine) bomen en twee in en naast masten op boten in jachthavens (Heeg en Schiermonnikoog).

Op drie plaatsen werd het gezamenlijk slapen van Veld- en Ransuilen waargenomen. Het gaat hierbij om Leeuwarden,

Heeg en St. Nicolaasga, drie locaties waar de Velduilen niet op de grond sliepen.

Op twee plaatsen werd balts-achtig gedrag gezien. Begin maart was dat het geval in Heeg (Bert Zijlstra, 'keffen') en op 4 november bij de Witte en Zwarte Brekken ('keffen' en snel slaan met de vleugels).

Louis Dijkstra joeg op 8 december bij Gytsjerk 6 Velduilen op die honderden meters hoog de lucht in vlogen en kortstondig gingen 'bidden'. Het overdag jagen van Velduilen werd, voorzover bekend, weinig gezien. In december was er één jagend exemplaar bij de Blaugerzen bij Akmarijp. M. Hamstra zag eind november in de Noordwolderpolder bij Elahuizen rond 10:30 uur vier tegelijk jagende Velduilen die soms ook aan het bidden waren. Op 3 december zag ik zelf rond 14:00 uur in de Kop Bloksleatpolder bij het Sneekermeer een Velduil op een vrouwtje Blauwe kiekendief stoten. Mogelijk was de uil door derden opgejaagd. Op 15 december troffen Romke Kleefstra en Ronald Kuindersma bij het Sneekermeer een roestende Velduil aan op een slaapplek van Blauwe kiekendieven. Van dit exemplaar werden braakballen verzameld.

Soms werden ook lichter gekleurde Velduilen gezien. Mogelijk betreft dit Velduilen die in het Hoge Noorden broeden. Wytse v.d. Leij zag op 3 november op de Lange Warren 4 lichtgekleurde vogels tussen 9 Velduilen. Ook Ben Koks nam lichter gekleurde Velduilen waar in Heeg.

In hoeverre het dikke pak sneeuw van begin maart tot slachtoffers onder de Velduilen heeft geleid, is niet bekend. Wel hoorde collega D. Postma van twee dood gevonden Velduilen in de zuidwesthoek van Fryslân na de sneeuwval van begin maart.

Prooidieren

Wat de prooidierkeuze betreft heeft de Werkgroep Grauwe Kiekendief de afgelopen jaren veel gegevens bij elkaar verzameld (zie Internet www.grauwekiekendief.nl). In braakballen van in totaal acht locaties, waarvan drie in de afgelopen winter, werden 1.786 prooien vastgesteld. Deze acht locaties zijn: Vlieland, Schiermonnikoog, Dollard, 'Fryslân', Eemshaven, Griend, Midwolda en de Akerdijkse Plassen. Van de prooien bestond 76% uit Veldmuizen, 6,4% uit overige knaagdieren en 17,6% uit vogels. Het percentage vogelprooien is opvallend hoog. Velduilen lijken gemakkelijk op vogels over te kunnen schakelen.

Op Rottumeroog, waar geen muizen voorkomen, zagen we vorig jaar op 3 september drie Velduilen. Op dit soort plekken jagen Velduilen op vogels, zoals trekkende zangvogels en kleine steltlopers. Ook van Vlieland en Griend is dit bekend (o.a. Oosterhuis 2005). Het feit dat er slechts twee dode Velduilen zijn gemeld na de hevige sneeuwval doet vermoeden dat de soort is overgeschakeld op andere prooidieren.

Ook FFF-leden zijn de afgelopen winter in de weer geweest met het verzamelen van braakballen op verschillende locaties.

Hierover wordt in een later stadium in Twirre bericht.

Historie

In het verleden kwamen grote aantallen Velduilen buiten de broedtijd veel vaker voor en ook in veel grotere aantallen. Dat dit tegenwoordig steeds minder vaak wordt gezien heeft vooral te maken met het vrijwel niet meer voorkomen van veldmuizenplagen. De grootste aantallen vanaf 1926 die in 'Vogels in Friesland' (Van der Ploeg *et al.* 1977) staan vermeld betreffen: 50-100 exemplaren op 27 april 1934 onder Oldelamer, circa 200 exemplaren op 22 december 1938 onder Weidum, circa 100 exemplaren in december 1942 bij Aldeboarn en circa 200 exemplaren op 22 januari 1961 bij Heerenveen.

In De Levende Natuur beschrijft D. Bakker (1957) het voorkomen van Velduilen in de Noordoostpolder van 1947 tot 1954 in relatie tot dichtheden van Veldmuizen. In de herfst en winter van 1948/1949 was er een grote veldmuizenplaag en verbleven er zeker 2.000 Velduilen in de polder. Regelmatig zag men groepen van 150-300 exemplaren. Dat zijn nog eens aantallen! Na de winter zakte de stand totaal in elkaar. Mogelijk hebben er in 1949 nog enkele paren gebroed in de polder. Drie jaar later, in de winter van 1951/1952 was er opnieuw een veldmuizenplaag. Toen hielden zich minimaal 1.200 Velduilen in de Noordoostpolder op. In de zomer van 1952 hield de veldmuizenplaag aan en hebben naar schatting ongeveer 200 paar Veld-

uilen gebroed (Bakker 1957). Opmerkelijk uit die periode zijn ook de 'winter-broedgevallen' van Velduilen. Zo werden in december 1951 twee nesten gevonden in de Noordoostpolder (Eriks 1952).

De Velduil broedt tegenwoordig vrijwel altijd in natuurgebieden op de Waddeneilanden en sporadisch op de vaste wal, heel af en toe ook nog in grasland. Zo waren er in 1990 in Zuidwest-Fryslân drie (niet geslaagde) broedgevallen onder Gaastmeer, Langweer en Tjerkgaast; in Tjerkgaast betrof het een nest met zeven eieren. In het natuurgebied het Zwin bij Elahuizen (Staatsbosbeheer) zijn in dat jaar minimaal vier jongen uitgevlogen. Het is van groot belang dat bij broedverdachte Velduilen de broedplaats wordt achterhaald, zodat bescherming kan plaatsvinden.

Toekomst

Hoe de veldmuizenstand zich dit jaar zal ontwikkelen valt moeilijk te voorspellen. Wel lijkt het zeker dat de stand nu al veel lager ligt dan in de afgelopen winter. De Torenvalken hebben dit voorjaar wel flinke legsels (*pers.med.* W. Louwsma) en bij de Buizerd werden relatief veel vierlegsels gevonden (*pers.med.* A. Bles, R. Kleefstra, S. Veenstra). In april waren er tien meldingen van Velduilen aan de vaste wal en één op Schiermonnikoog. Dit kan zowel op broedvogels wijzen als op late doortrekkers. Hopelijk doen zich dit jaar de nodige succesvolle broedgevallen voor van deze intrigerende vogel.

Dankwoord

In het bijzonder bedank ik Rommert Cazemier en Ben Koks voor het beschikbaar stellen van hun gegevens en verder de vele personen, te veel om op te noemen, die waarnemingen en bijzonderheden hebben verstrekt. Ook wil ik Romke Kleefstra bedanken voor zijn waardevolle aanvullingen op een eerdere versie van dit artikel.

Literatuur

- BAKKER, D. 1957. De Velduil in de Noordoostpolder. De Levende Natuur 60 (5): 104-108.
 BIJLSMA, R.G. 2005. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2004. De Takkeling 13 (1): 9-56.
 ERIKS, A. 1952. Winter-broedgevallen van de Velduil. Limosa 25 (1-2): 86.
 KLEEFSTRA, R. & S. VEENSTRA 2004. Prooikeuze van Blauwe kiekendieven op een slaapplek in het Sneekermeergebied in de winter van 2003/04. De Takkeling 12 (3): 199-204.
 LANGE, R., P. TWISK, A. VAN WINDEN & A. VAN DIEPENBEEK 1994. Zoogdieren van West-Europa. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
 OOSTERHUIS, R. 2005. Wat zoekt een Kerkuil op Griend? Twirre 16 (1): 30-31.
 PLOEG, D.T.E. VAN DER, W. DE JONG, M.J. SWART, J.A. DE VRIES, J.H.P. WESTHOF, A.G. WITTEVEEN & B. VAN DER VEEN 1977. Vogels in Friesland, deel 2. De Tille Leeuwarden.

Sjoerd Bakker, boswachter Staatsbosbeheer-district Súdwest-Fryslân, de Houtwâl 2, 8567 HN Oudemirdum
 tel.: 0514-571600, e-mail: s.bakker@staatsbosbeheer.nl